

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

Cu titlu de manuscris
CZU: 373.3(043.2)

BLAJA-VITCOVSCII ALA

**DEZVOLTAREA SENSIBILITĂȚII CROMATICE
LA ELEVII CLASELOR PRIMARE**

**Specialitatea 13.00.02 – Teoria și metodologia instruirii
(educația artistico-plastică)**

A U T O R E F E R A T
al tezei de doctor în pedagogie

CHIȘINĂU 2012

Teza a fost elaborată la Catedra *Desen și Metodica Predării* a Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă*.

Conducător științific: **SIMAC Ana,**
doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, 17.00.01

Referenți oficiali: **PÂSLARU Vlad,**
doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
VOZIAN Ludmila,
doctor în pedagogie

Componența Consiliului științific specializat:

1. GAGIM Ion, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, președinte
2. MORARI Marina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, secretar științific
3. SILISTRARU Nicolae, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
4. BABII Vladimir, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar
5. BARBAS Eleonora, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 10.07.2012, ora 11⁰⁰ la ședința Consiliului științific specializat DH 35 13.00.02 - 04 din cadrul Universității de Stat *Alecu Russo* din Bălți.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat *Alecu Russo* din Bălți și la pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 08.06.2012.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar

_____ **Morari Marina**

Conducător științific, doctor în studiul artelor,
conferențiar universitar

_____ **Simac Ana**

Autor

_____ **Blaja-Vitcovschii Ala**

© Blaja-Vitcovschii Ala, 2012

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Educația artistico-plastică a elevilor din clasele primare oferă elevilor deschidere către estetic și artistic, le descoperă caracterul cromatic al lumii, le dezvoltă rafinament în receptarea ei vizuală. Această particularitate a *educației artistico-plastice* (EAP) impune studiul, cercetarea și organizarea unui sistem de activități de receptare artistico-plastică, conceptualizat pe o metodologie specifică, care să contribuie la dezvoltarea sensibilității artistico-plastice față de operele de artă, frumosul uman și cel al naturii.

În *dezvoltarea sensibilității cromatice a elevilor* (DSCE), un rol specific revine cunoașterii obiectelor receptării-creației artistico-plastice (opere, natura, omul) și dezvoltării percepției artistice a elevilor înșiși, căci lumea în care trăiește elevul este plină de culori și copiii trebuie învățați s-o perceapă anume ca lume cromatică.

Actualitatea cercetării este dată și de următoarele premise teoretice și praxiologice.

Lumea de azi este una a informatizării. Instrumentele acesteia au instituit un nou tip de învățare și comunicare, care influențează esențial nu doar cunoașterea umană, dar și comportamentul artistic-estetic al omului. A crescut suprasolicitarea vizualității copiilor și elevilor, cauzată de utilizarea masivă a computerului și televizorului, acestea prezentând și riscuri importante, precum scăderea sensibilității percepției artistico-plastice din cauza suprasolicitării ei permanente, fără însă a fi ghidată pe anumite principii și reguli. La vârsta școlară mică, elevii se confruntă și cu o diferență de nivel și valoare în receptarea fenomenelor artistico-plastice: nu toți elevii au aceeași sensibilitate față de însușirile estetice ale operelor de artă și ale naturii, dar toți pot învăța să le perceapă pe principiile cunoașterii artistic-estetice.

În anii '80 ai sec. al XX s-a constituit teoria educației artistic-estetice (EAE), care include: teoria experienței literare și estetice [H.-R. Jauss și colab., 16]; principiul priorității receptorului [J. Mukarovsky, 18]; idei, concepte, principii de EAE generală [A.I. Burov, B.T. Lihaciov, L.P. Peciko, 42], de educație literară [E.V. Kviatkovski, N.A. Kușaev și colab., 57; G.N. Kudina și Z.N. Novleanskaia, 55; C. Parfene, 21; Vl. Pâslaru, 22]; de educație artistico-plastică [B. Iusov, Apud 55]; de educație muzicală [B. Aliev, Apud 57; I. Gagim, 12] etc.

În Republica Moldova a fost elaborată concepția generală a învățământului [7], concepția și curriculumul de EAP [11], care o întemeiază pe principiile creației-receptării-interpretării, precum și un nou instrumentar de EAP – manuale, ghiduri metodologice, materiale didactice; a demarat un proces de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice.

Au fost acumulate date semnificative de rezolvare a problemelor DSCE: despre fiziologia culorii: G. Itten, L. Luchard, V. Osvald [Apud 8], P. Mureșan [19]; psihologia percepției culorilor: A. Starmer [29], A. Cosmovici [6], U. Șchiopu [30]; idei, concepte și principii pedagogice de familiarizare a copiilor cu culoarea și de explorare practică a culorilor: Fr. Froebel

[Apud 6]; de metodologia DSCE: I. Șușală [31], M. Ilioia [15], P. Constantin [8], I. Daghi [11] ș.a.; de folosire a culorii în creația copiilor: M. Ilioia [15], I. Șușală [31], M. Robu [26], dar mai persistă o metodologie de DSCE, slab întemeiată pe principiile artei-receptării.

Premisele indicate au marcat **problema cercetării** noastre: contradicția dintre necesitatea dezvoltării sensibilității cromatice la elevii din clasele primare și practica aplicării unei metodologii, în mare măsură neadecvată principiilor educației artistico-plastice.

Rezolvarea problemei enunțate capătă un rol deosebit în contextul dezvoltării personalității copilului prin artele plastice, deoarece culoarea are implicit nu doar o funcție artistică, dar și una socială. În aceste condiții, receptarea corectă a culorilor induce o adaptare la comunicarea emoțional-uzuală și artistic-estetică a copiilor.

Scopul cercetării: Fundamentarea teoretico-metodologică și elaborarea unui model de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor din clasele primare.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Descrierea evoluției procesului de cercetare a sensibilității cromatice.
2. Stabilirea reperelor teoretico-metodologice de DSCE din clasele primare.
3. Elaborarea Modelului DSCE ca un sistem educativ cu componentele: conceptuală, teleologică, conținutală, metodologică, factorială.
4. Proiectarea unei metodologii de evaluare a nivelurilor de dezvoltare a sensibilității elevilor din clasele primare.
5. Validarea prin experiment pedagogic a Modelului DSCE din clasele primare.
6. Elaborarea concluziilor generale și recomandărilor metodologice de DSCE claselor primare.

Metodologia cercetării științifice este determinată de specificul obiectului și scopului cercetării: documentarea științifică, analiza documentelor oficiale (legi, curriculumul EAP); compararea, experimentul pedagogic, observarea, conversația, chestionarea, colectarea de date, interpretarea calitativă și cantitativă a rezultatelor experimentului.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezultă din finalitățile obținute. Pentru prima dată în științele educației artistico plastice la treapta primară de învățământ este abordată problema DSCE în cheia centrării pe elev din perspectivele modelatoare: fiziologică, psihologică, pedagogică. Abordarea vizată a fundamentat modelul pedagogic propus în prezenta cercetare; elaborarea indicatorilor de performanță privind perceperea și crearea culorilor la vârsta școlară mică; contribuția la definirea conceptelor de: sensibilitate cromatică și sensibilizare cromatică.

Problema științifică importantă soluționată în prezenta cercetare o constituie fundamentarea, argumentarea și proiectarea Modelului de dezvoltare a sensibilității cromatice la

elevii claselor I – IV și elaborarea indicatorilor de performanță privind perceperea și crearea culorilor la vârsta școlară mică.

Inovația științifică și valoarea teoretică a cercetării constă în:

- sistematizarea ideilor, conceptelor și principiilor de DSCE;
- fundamentarea rolului principiului creației artistico-plastice în DSCE claselor primare;
- stabilirea/elaborarea și validarea criteriilor de evaluare a sensibilității cromatice a elevilor.

Valoarea practică a cercetării este dată de:

- stabilirea unei modalități de măsurare a nivelurilor de sensibilitate cromatică a elevilor claselor primare;
- metodologia specifică de DSCE;
- recomandările practice de DSCE claselor primare.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Fundamentele teoretice, care includ conceptualizarea DSCE, au direcționat elaborarea fundamentelor metodologice.
2. Modelul DSCE, proiectat ca un sistem de educație artistico-plastică include epistemologia metodologiilor dezvoltării sensibilității cromatice a elevilor reprezentată prin teleologie, factori, conținuturi; metodologii specifice DSCE (metode, tehnici, procedee, forme și sisteme de activități), ce se valorifică în interacțiunea educator – elev și este axat pe formarea competențelor de sensibilitate cromatică.
3. Metodologia de evaluare a nivelului DSCE este determinată de indicatorii de percepere și creare a culorilor și nuanțelor cromatice ce asigură realizarea eficientă a educației artistico-plastice și dezvoltării sensibilității cromatice a elevilor.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin elaborarea și experimentarea modelului pedagogic de DSCE. *Eșantionul cercetării* s-a constituit din 122 de subiecți, elevi în clasele I-IV: eșantionul experimental – 61 de subiecți; eșantionul de control – 61 de subiecți, fiind desfășurat în trei instituții de învățământ: Școala medie nr. 52, Chișinău; Școala medie nr. 53, Chișinău; Liceul Teoretic *Mihai Viteazul*, Hâncești. Experimentul s-a realizat în perioada martie 2010 – aprilie 2011.

Aprobarea rezultatelor cercetării s-a făcut prin rapoarte și dări de seamă la Catedra *Desen și Metodica Predării* a Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă*, comunicări la 11 foruri științifice naționale și internaționale, precum și prin 11 publicații științifice și metodologice; prin activitatea didactică a autorului în cadrul Facultății de Pedagogie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din mun. Chișinău.

Publicații la tema tezei. Principalele idei și rezultate ale tezei au fost publicate în 11 articole (9 comunicări la conferințe științifice și 2 articole în reviste științifice) [3-5; 34-38; 44-46].

Volumul și structura tezei: Teza include: adnotare (în limbile română, rusă și engleză), introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie (225 de titluri), 21 anexe. În teză sunt inserate 31 de tabele, 8 figuri.

Cuvinte cheie: culoare, senzație, percepție, receptare, percepția culorilor, percepția cromatică, sensibilitate, sensibilitate cromatică, a sensibiliza, receptare artistică.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, **Evoluția conceptului de sensibilitate cromatică.** În temeiul analizei lucrărilor unui șir de cercetători din domeniul științelor educației [11, 15, 31, 51, 54] și a psihologiei artelor plastice [2, 6, 8, 19, 29, 30, 57] s-a descris și interpretat evoluția conceptului de sensibilitate cromatică, urmărind și definind cadrul istoric al problemei vizate. Analiza cercetărilor psihologice privind influența culorilor asupra omului a asigurat dezvoltarea mecanismelor de declanșare a unor stări psihice ceea ce acționează și asupra conduitei lui. Astfel, s-a stabilit, că accentul, în studiul sensibilității cromatice se deplasează de la caracteristicile fizice și culturale ale culorilor spre procesul de percepție a acestora..

În rezultatul cercetărilor pedagogice asupra percepției culorilor a fost determinată natura complexă și obiectiv-subiectivă a culorilor. În consens cu fenomenele investigate s-au efectuat un șir de cercetări vis-a-vis de calitățile obiectelor materiale, care provoacă receptorilor anumite senzații, contribuind la formarea trăsăturilor individuale de personalitate, care facilitează procesul receptării, acestea la rândul lor, influențează nivelul de dezvoltare a mecanismelor sensibilității cromatice, în special, al percepției. În mod particular și prin nivelul de cultură generală și artistică, în general.

În lucrare conceptul *percepție* este valorificat în context particular (de ex., în legătură cu cromatică), iar conceptul *receptare* – în context general (de ex., receptare estetică), ambele fiind abordate ca fenomene esențiale ale sensibilității cromatice, percepția reprezentând elementul primar al receptării. Sunt evidențiate *condițiile pedagogice* de DSCE; sunt analizate metodologiile de EAP în viziunea autorilor de referință din Occident, spațiul ex-sovietic/rusesc și românesc; sunt caracterizate culorile, combinarea și percepția lor după *Testul cromatic Lüscher* [Apud 8]. La fel sunt analizate caracteristicile percepției cromatice în funcție de tipul de activitate nervoasă superioară a oamenilor. Sinteza asupra fenomenelor analizate a permis să concluzionăm că teoriile culorilor reflectă natura obiectiv-subiectivă ale acestora și a sensibilității cromatice a individului, constituindu-se, astfel, ca o știință autonomă a culorilor și percepției cromatice.

Cercetările psihologice cu privire la influența culorilor asupra individului dezvăluie mecanismele lor psihice, deplasează accentul de pe caracteristicile fizice și culturale ale culorilor pe procesul de percepție a acestora, deci pe devenirea lor efectivă în calitatea dată. Cercetările pedagogice ale culorilor au descoperit natura lor complexă, obiectiv-subiectivă: calități ale obiectelor materiale, care provoacă receptorilor anumite senzații, formează calități ale receptorilor înșiși, care se deosebesc prin nivelul de dezvoltare a mecanismelor sensibilității cromatice, în special, a percepției în particular și prin nivelul de cultură generală și artistică, în general.

În Capitolul 2, **Cadrul teoretic-experiențial al dezvoltării sensibilității cromatice la elevii claselor primare**, sunt examinate potențialul expresiv al culorilor, sensibilitatea cromatică ca problemă a percepției-producerii-interpretării artistice; parametrii sensibilității artistico-plastice (cromatice) a elevilor din clasele I-IV; cadrul curricular-experiențial de DSCE; este prezentat *Modelul de dezvoltare a sensibilității cromatice la elevii claselor primare (Modelul DSCE)*. Sunt prezentate componentele de bază ale Modelului DSCE: *principiile metodologice ale DSCE, teleologia DSCE, sensibilitatea artistică ca obiectiv și finalitate educațională, factorii DSCE, conținuturile DSCE, metodologiei specifice de DSCE*.

Au fost stabilite *reperetele epistemologice ale cercetării*: teoria experienței estetice și literare [H.-R. Jauss și colab., 16]; teoria educației artistic-estetice: B.T. Lihaciov, N.A. Kușaev, B. Iusov [57], Vl. Pâslaru [22], I. Gagim [12]; principiul priorității receptorului: J. Mukarovsky [18], C. Radu [25], Vl. Pâslaru [23] etc.; principiul gradualității în creația-receptarea artistică: C. Radu [25]; principiul adecvării structurii activității de receptare a elevilor la structura operei receptate: N.A. Kușaev și colab. [Apud 59]; principiile fizicii culorii: I. Newton, T. Young, E. Hering, I. Itten [Apud 8] etc.; fiziologia percepției cromatice: S. Alexeeva [40], V. Osvald, I. Itten [Apud 8]; psihologia percepției cromatice: R. Arnheim [2], E. Ignatiev [51], L. Vengher [43], V. Zincenko [50]; metodologia receptării operelor artistico-plastice: L. Vîgotschi [39], B. Teplov [62], E. Ignatiev [51], E. Flerina [61], I. Șușală [31] etc.

Potențialul expresiv al culorilor este dat de caracteristicile lor fizico-psihice și de experiențele de cunoaștere artistică ale omului, care i-au devenit congenitale prin stabilirea anumitor mecanisme de percepție a culorilor, așa încât fiecare culoare provoacă o anumită stare afectivă (*roșul* – înflăcărare, luptă, entuziasm; *galbenul* – lumină, strălucire, bogăție; *oranjul* – tinerețe, veselie, căldură; *albastrul* – înălțimea cerului, pace etc.), care și reprezintă valoarea lor expresivă, dar care este totuși condiționată de mai mulți factori posibili a fi antrenați în DSCE.

Preferința pentru culori apare astfel motivată obiectiv-subiectiv, inclusiv de particularitățile SNC ale elevului receptor.

Sensibilitatea artistică, deci și cea *cromatică*, este legată de potențialul expresiv al culorilor și de preferințele pentru culori; ea este expresia trăirilor directe, afective, care prefigurează și o atitudine estetică în formare; este capacitatea individului de a percepe, a sesiza (a înțelege) și a gusta (a trăi) laturile (valorile) estetice ale artei, naturii și vieții. Este o capacitate determinată de predispoziții native, care se oferă unei largi influențe pozitive.

Educația sensibilității artistice se desfășoară pe următoarele obiective:

- depășirea stadiului afectiv al receptării și avansarea la stadiul intelectual-cognitiv al acesteia, iar odată cu aceasta, și la motivarea științifică a fenomenelor actului receptării;
- cunoașterea și aplicarea în receptare și creație a limbajului artistico-plastic;
- dezvoltarea simțului selecției pe temeuri estetice și științifice;
- formarea opțiunilor artistice și estetice etc.

Sunt examinate *legile sensibilității (artistice)*: psihofizice, psihofiziologice, socio-culturale după M. Golu: *legea conștientizării, legea exercițiului selectiv, legea estetizării și semantizării și legea verbalizării* [13, p. 142-152].

În baza legilor sensibilității artistico-plastice și a experiențelor de cunoaștere artistico-plastică au fost stabiliți și caracterizați *parametrii sensibilității artistico-plastice*: *reactivitatea, imaginația, gustul artistic (estetic), selectivitatea, intelectualitatea, creativitatea*.

Un sistem de valori pedagogice, participante la DSCE, sunt *prevederile curriculare* pentru EAP. S-a constatat că *Curriculumul de bază* este solidar în toate componentele sale în promovarea unor concepte definitorii teoriei educației artistico-estetice și conceptului de educație artistico-plastică, precum principiului recreării mesajului operei prin decodarea semnificațiilor mijloacelor artistice, ceea ce presupune implicit cunoașterea și capacitatea de operare cu acestea la orice vârstă școlară, în orice situație de EAP; cu comentarea și interpretarea fenomenelor și operelor de artă plastică; cu producerea/crearea de lucrări proprii; cu exprimarea unor atitudini specifice în procesul EAP etc.

Cea mai importantă valoare pe care o oferă *Curriculumul de bază* este concluzia că *DSCE din clasele primare este proiectată a fi realizată/susținută de toate componentele sistemului teleologic al învățământului general și ale celui de EAP*, ceea ce reprezintă și cel mai important reper curricular pentru dezvoltarea sensibilității cromatice la elevii claselor primare.

Curriculumul de educație artistico-plastică a fost modificat de la o ediție la alta (ed. II: 2006; ed. III: 2011), astfel încât *obiectivele generale* ale EAP, indicate de *Curriculumul de bază*, nu se mai regăsesc în forma și calitatea conceptului primului document al reformei învățământului din Republica Moldova. Totuși curriculumul disciplinar de EAP proiectează importante sisteme de valori teleologice, conținutale și metodologice, întemeiate riguros pe o epistemologie a EAP, care asigură și posibilități ample de DSCE.

În aceeași cheie sunt elaborate manualele și ghidurile metodologice de EAP, dar fiecare piesă curriculară mai menține și elemente anacronice în domeniu.

Acțiunea de dezvoltare experimentală a sensibilității cromatice a elevilor a fost precedată de elaborarea unui *Model DSCE* (Fig. 1).

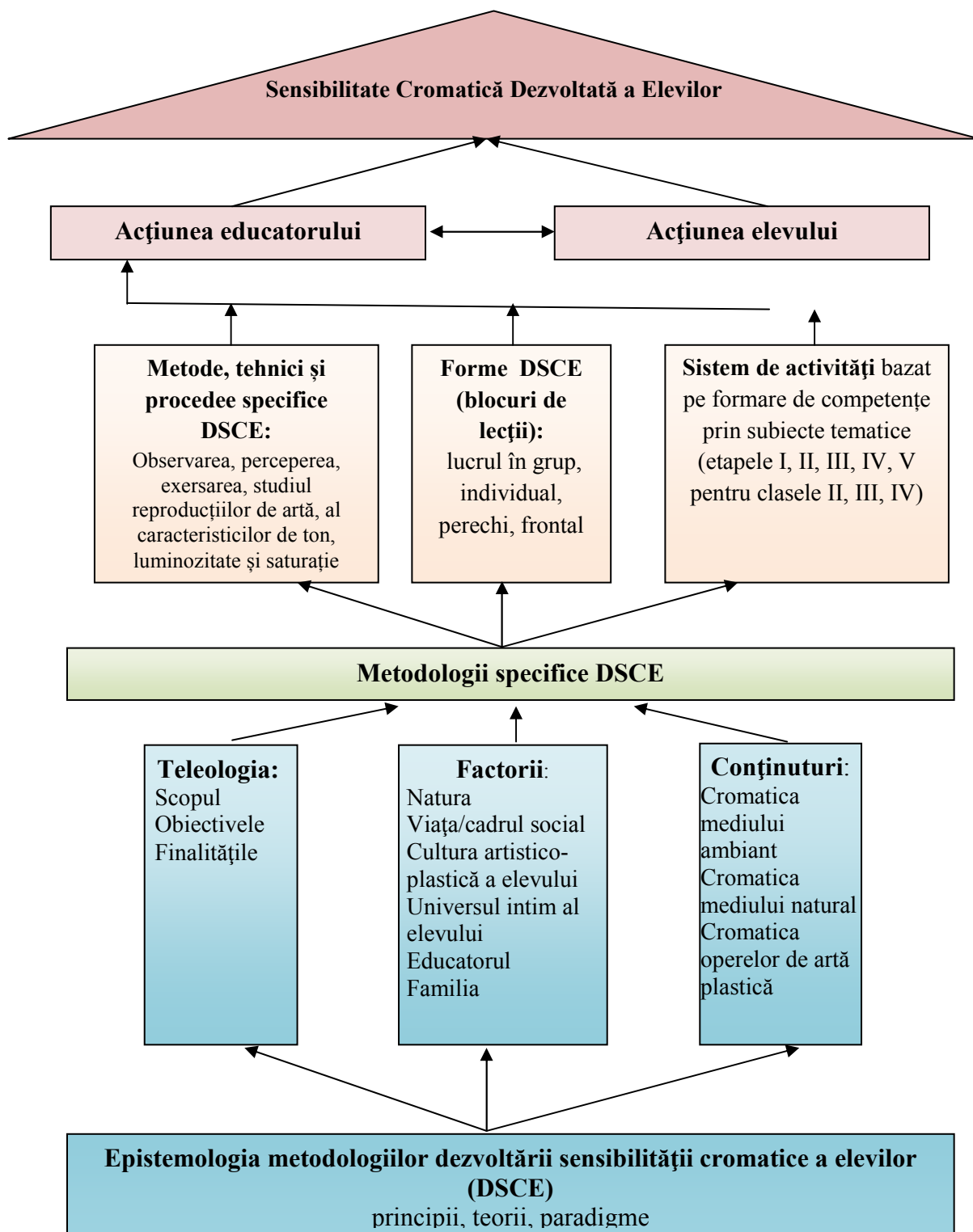

Fig. 1. Modelul DSCE

Acesta include toate cele patru componente de bază ale acțiunii de influență formativă, definite și drept componente ale curriculumului școlar (teleologia, conținuturile, metodologia și

epistemologia EAP), care sunt legate de factorii-subiecți ai procesului educațional, profesorul și elevul, deci au valoare de forță motrice a metodologiei de DSCE.

În concluziile la Capitolul 2 sunt sintetizate reperele teoretice pentru *metodologia de dezvoltare a percepției cromatice a elevilor din clasele primare*. Acestea se deduc din: principiile artei și proprietățile fizico-fiziologice ale culorilor, caracteristicile percepției cromatice generale și pragurile percepției cromatice a elevilor, parametrii/criteriile percepției cromatice a elevilor mici, caracteristicile metodologiei specifice de receptare artistică, în general, și ale percepției cromatice la vârsta școlară mică, în special.

Nivelul general de DSCE depinde de nivelul formării percepțiilor cromatice. Vârsta școlară mică este cea mai favorabilă dezvoltării senzoriale și, în același timp, de percepere a culorilor, deci lecțiile de EAP în clasele primare pot și trebuie să contribuie la lărgirea și îmbogățirea percepțiilor cromatice în condițiile aplicării unei metodologii specifice de instruire și EAP, bazată pe particularitățile fiziologice de percepere a culorilor de către copii, precum și pe valorile artistico-plastice achiziționate în anii de preșcolaritate.

În particular, procesul formării reprezentărilor despre culoare la elevii de vârstă școlară mică va întruni următoarele condiții: va ține cont de predispozițiile senzoriale înnăscute, care pot avea deosebiri psihofiziologice individuale, esență ale cărora o constituie particularitățile analizatorilor senzoriali; se va baza pe legătura dintre procesul de percepție și obținere a culorilor, care poate fi atinsă prin antrenarea copiilor în deosebirea și recunoașterea culorii după exemple din natură, prin exersare și prin însușire a procedeele tehnice de obținere a nuanțelor fine ale gradațiilor de culori cu aplicarea ulterioară a cunoștințelor și percepțiilor în activitatea artistico-plastică.

În Capitolul 3, **Niveluri de dezvoltare a sensibilității cromatice la elevii claselor primare în condiții experimentale**, sunt stabilite experimental nivelurile de percepție cromatică de către elevii claselor I-III, sunt analizate comparativ datele experimentului, fiind corelate cu pragurile sensibilității cromatice și preferințele cromatice stabilite științific (tab. 1, tab. 2). În tabelul 1 este determinat numărul de nuanțe percepute de elevii claselor I-IV pentru nivelurile minim, mediu, avansat.

Tabelul 1. Niveluri de evaluare a percepției nuanțelor cromatice

Clasa	Minim	Mediu	Avansat
I	3-7	8-14	15-21
II	15-21	22-28	29-35
III	29-35	36-42	43-49
IV	43-49	50-56	57-63

Stabilirea *numărului de nuanțe percepute* de elevii din fiecare clasă primară a fost completată de *indicatorii pentru fiecare nivel privind crearea culorilor și nuanțelor*.

Tabelul 2. Niveluri de creare a culorilor și nuanțelor pentru elevii din fiecare clasă

Clasa	Minim	Mediu	Avansat
I	Utilizează culoarea dată din trusa de acuarelă, schimbă saturația culorii cu puțină apă.	Creează prin amestec culorile binare în baza celor 3 culori primare, schimbă saturația culorii cu puțină apă.	Creează prin amestecul culorilor primare și binare steaua cromatică din 6 culori, folosește valorile cromatice obținute prin amestec cu culoare acromatică sau apă.
II	Creează culori binare prin amestecul culorilor de bază, schimbă saturația culorii cu apă.	Creează nuanțe cromatice prin amestecul culorilor primare și binare cu nonculorile (alb, negru).	Obține prin amestecul culorilor cromatice-acromatice culori noi care le utilizezi în redarea stărilor naturii.
III	Creează nuanțe prin amestecul culorilor primare și binare cu nonculorile (alb, negru).	Creează prin amestec spectrul din 12 culori, modifică culorile prin fuzionare, deosebește culorile gamei calde și reci.	Creează prin amestec spectrul din 12 culori, obține expresivități plastice prin fuzionarea culorilor și utilizarea nuanțelor obținute la amestecul culorilor terțiene.
IV	Creează prin amestec spectrul din 12 culori, deosebește culorile calde și cele reci, modifică culorile prin fuzionare.	Obține prin amestecul culorilor terțiene nuanțele gamei calde și nuanțele gamei reci, modifică culorile prin fuzionare creând astfel dominantă cromatică a lucrării.	Utilizează în compoziții individuale culori și nuanțe obținute prin amestec, obține tonuri închise-deschise, gama culorilor calde, gama culorilor reci, creează dominantă cromatică a lucrării și o folosește pentru redarea unor dispoziții, stări, atitudini.

Metodele aplicate în cadrul experimentului de constatare au fost: observarea, chestionarul, testarea, lucrarea practică, interpretarea calitativă și cantitativă a rezultatelor, studierea documentației referitoare la procesul didactic pe parcursul experimentului pedagogic.

La *etapele experimentului de constatare și validare* a rezultatelor cercetării au participat toți cei 122 de elevi incluși în eșantionul general al cercetării, aceștia fiind evaluați conform conținutului curricular al disciplinei „Educație plastică”, autori T. Hubenco, L. Prisăcaru. La *etapa de formare* au fost selectați 61 de elevi din clasele I, II, III, aceștia constituind în cercetare eșantionul experimental (EE), ceilalți 61 de copii au fost abordați pentru compararea rezultatelor și reprezintă eșantionul de control (EC).

Pentru evaluarea nivelului de dezvoltare a sensibilității cromatice (*luminozitate, ton și saturație*) au fost aplicate aceleași probe cu grade diferite de generalizare la fiecare vârstă școlară la etapele de constatare și control.

La ***etapa de constatare a experimentului*** a participat întregul eșantion de elevi, pentru realizarea probelor fiind stabilite următoarele probe de evaluare în vederea elucidării caracteristicilor culorii pe dimensiunea *luminii, tonului și saturației* (tab. 3):

Tabelul 3. Tabloul sintetic al realizării probelor de cercetare

Clasa	Competența	Probe/obiectiv	Sarcini
I	1. Cunoașterea noțiunilor elementare din domeniul artelor plastice. 2. Identificarea culorilor în natură, obiecte, opere de artă	Proba 1. Testare practică <i>O1:</i> stabilirea capacității de deosebire a culorilor de bază; <i>O2:</i> stabilirea nivelului de cunoaștere de către elevi a denumirii culorilor; <i>O3:</i> stabilirea capacității elevilor de identificare a culorilor.	1. Repartizarea cartonașelor de culoare ca la tablă și a baloanelor lângă cartonașele corespunzătoare. 2. Demonstrarea etaloanelor de culoare (cartonașe, baloane) și adresarea întrebărilor: <i>De ce culoare este cartonașul? De ce culoare este balonul?</i> 3. Identificarea în baza etaloanelor (cartonașelor și baloanelor) de diferită culoare a unui cartonaș sau balon de o culoare anumită: <i>Dați-mi un cartonaș de culoare galbenă. Găsiți balonul de culoare roșie.</i>
		Proba 2. Testare practică <i>O1:</i> stabilirea nivelului format al capacității de deosebire a culorilor cromatice și acromatice și a tonurilor acestora; <i>O2:</i> stabilirea capacității de deosebire a nuanțelor de culori în funcție de nivelul saturației. Aprecierea apartenenței la culorile roșu, albastru, verde, galben etc.	1. Compunerea, în baza mostrei, a altor gradații de ton, folosind cartonașe de culoare roșie, verde, violet, oranj. 2. Alegerea și punerea în pliculețe a cartonașelor de nuanțe ce pot fi atribuite la roșu, verde, albastru, galben, violet.
II	1. Observarea particularităților culorilor, întâlnite în natură și în diverse contexte plastice. 2. Redarea anumitor stări ale naturii folosind culorile și nonculorile.	Proba 1. Testare practică <i>O:</i> stabilirea nivelului de percepere și deosebire a culorilor în natură și în reproducerile operelor de artă plastică	1. Identificarea culorilor și nuanțelor de primăvară, pe o foaie cu extrageri de 200 de nuanțe, în baza observărilor asupra naturii și a reproducerilor, care conțin diverse gradații de ton, saturație și luminozitate a culorilor, marcându-le prin bifări.
		Proba 2. Lucrare practică <i>O:</i> stabilirea nivelurilor de dezvoltare la elevi a capacităților de reprezentare a culorilor din natură	1. Realizarea lucrărilor practice individuale la subiectul <i>Primăvara</i> .
III	1. Cunoașterea noțiunilor elementare din domeniul artelor plastice. 2. Valorificarea elementelor de limbaj plastic în exprimarea artistico-plastică	Chestionare <i>O:</i> determinarea nivelului de cunoaștere a noțiunii de nuanță.	1. Răspunsul la întrebările chestionarului (5 întrebări), privind cunoașterea noțiunii de nuanță și atitudinea elevilor față de culoare.
		Proba 1. Lucrare practică <i>O1:</i> să combine de sine stătător culorile și să obțină nuanțele acestora; <i>O2:</i> să analizeze independent posibilitățile de obținere a unei game cromatice la subiectul propus; <i>O3:</i> să utilizeze adecvat materiale și tehnici de lucru selectate opțional; <i>O4:</i> să manifeste ingeniozitate și spirit creator în realizarea lucrărilor Proba 2. Testare practică <i>O:</i> determinarea nivelului de percepție și creare a nuanțelor de culori.	1. Activitate independentă, în cadrul căreia elevii au de realizat lucrări creative la subiectul propus (<i>În țara culorii preferate</i>), la dorință, selectând și amestecând culorile și nuanțele. 2. Cercetarea minuțioasă a unei reproduceri, observarea nuanțelor și culorilor folosite de pictor în lucrare și obținerea acestora de către elevi prin amestec, aranjând nuanțele pe lângă imagine. Examinărilor li s-au propus la alegere acuarelă, guaș, creioane colorate.

Evaluarea realizată la etapa de constatare prin proba 1 în clasa I a relevat rezultate asemănătoare ale grupurilor incluse în eşantionul cercetării (tab. 4).

Comparând rezultatele probei 1, conchidem că majoritatea elevilor clasei I au perceput și au reprezentat adecvat informația despre culoare, prezentată sub formă de etaloane sau concepții. Dar sunt și elevi ce întâmpină greutăți în deosebirea anumitor culori locale, fapt care ne permite să afirmăm despre necesitatea aplicării unei metodologii speciale ce ar prevedea și strategii didactice individuale.

Tabelul 4. Datele cu privire la perceperea de către elevi a nuanțelor de culoare după nivelul de saturație, ton și lumină (etapa diagnosticare)

Nivelele de performanță	EE						EC					
	corect		parțial corect		greșit		corect		parțial corect		greșit	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Sarcina II. 1 (tonul și lumina)	6	28,58	5	23,8	10	47,62	4	27,77	3	16,16	11	61,11
Sarcina II. 2 (saturația)	7	33,33	6	28,58	8	38,09	6	33,33	4	22,22	8	44,44

Conform rezultatelor evaluării, 3 elevi din grupul EE au fost repartizați în grupul elevilor cu probleme de percepție a culorilor, aceștia fiind incluși în programul individual de dezvoltare. Rezultatele obținute permit să conchidem că aparatul senzorial la majoritatea elevilor clasei I este suficient de dezvoltat și asigură perceperea corectă a culorilor etalon.

În grupul de subiecți EC, 6 subiecți (33,33%) au realizat proba corect, 4 examinați (22,22%) au comis parțial greșeli, valorile fiind apropiate cu cele ale grupului EE. Greșelile înregistrate se datorează atât neatenției, neînțelegerii sarcinii, cât și dezvoltării slabe a percepției culorilor.

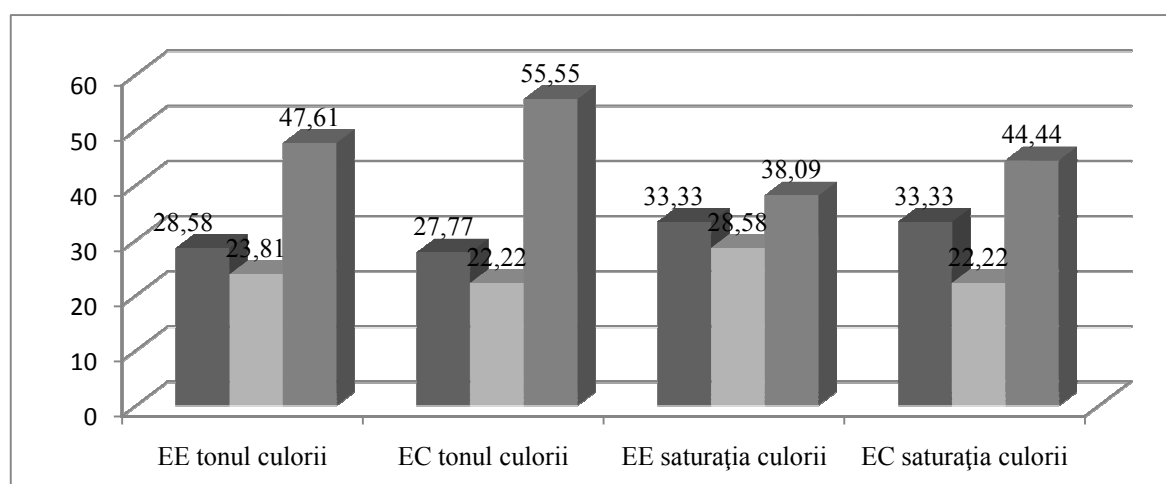

Fig. 2. Nivelurile de dezvoltare a sensibilității cromatice (elevi cl. I – EE și EC, etapa diagnosticare)

Constatarea greșelilor în diagnosticarea capacității elevilor privind deosebirea nuanțelor de culoare după nivelul de saturație a condus la determinarea nivelurilor de dezvoltare a sensibilității cromatice drept corelație cu rezultatele înregistrate pentru îndeplinirea sarcinilor la proba 2, stabilind convențional 3 niveluri de percepție cromatică: *avansat* (corect), *mediu*

(satisfăcător/parțial corect) și *minim* (insuficient/greșit). Nivelurile constatate potrivit corelației stabilite sunt reprezentate în figura 2.

Figura 3 inventariază datele înregistrate la aplicarea probelor privind *stabilirea nivelului de percepere, deosebire și reprezentare a culorilor în natură și în reproducțiile operelor de artă plastică* la elevii *clasei a II-a*.

La *nivel avansat* s-au plasat elevii care percep adecvat 29-35 de nuanțe de culori și obțin, prin amestecul culorilor cromatice și al celor acromatice, culori noi, care sunt utilizate în redarea stărilor naturii prin culori.

La *nivel mediu* s-au plasat elevii care deosebesc toate culorile de bază, percep 22-28 de nuanțe de culori, dar au senzațiile cromatice slab dezvoltate, folosesc culori pure, diluate, creează nuanțe cromatice prin amestecul culorilor primare și binare cu nonculorile (alb, negru).

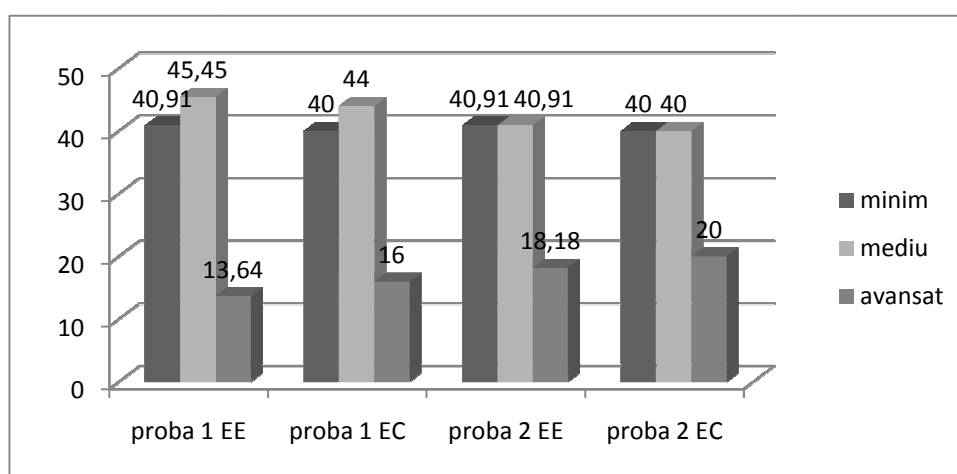

Fig. 3. Nivelurile de percepere și reprezentare a culorilor din natură

La *nivel minim* s-au plasat elevii care percep parțial culorile, 15-21 de nuanțe, au o viziune mai mult monocromă, creează culori binare prin amestecul culorilor de bază, schimbă saturația culorii cu apă în lucrări, uneori utilizează culori neadecvate.

În *clasa a III-a* au fost aplicate două probe descrise detaliat în lucrare, acestea fiind realizate în cadrul mai multor ore. Rezultatele experimentului de constatare în clasa a III-a sunt prezentate conform criteriilor din tabelul 2.

La *nivel avansat* se află examinații care s-au dovedit a fi mai productivi la îndeplinirea probelor. Aceștia au răspuns, cu succes, atât la testarea cognitivă, formulând răspunsuri complete și corecte, cât și la probele practice ce solicitau operarea cu mijloace de expresie plastică, percepând și utilizând 10-13 nuanțe și culori.

Conform probei, elevii trebuiau să perceapă în reproducții de artă și în mediul înconjurător 43-49 de culori și nuanțe, să creeze prin amestec spectrul din 12 culori, să obțină expresivități plastice prin fuzionarea culorilor și utilizarea nuanțelor obținute la amestecul culorilor terțiene.

La *nivel mediu* s-au plasat examinații care au realizat majoritatea sarcinilor, dar calitatea îndeplinirii se deosebea de indicii nivelului avansat. Ei au răspuns corect la trei întrebări din chestionar, dar au avut dificultăți la determinarea nuanțelor, la perceperea acestora în reproducții, deși au utilizat adecvat culorile în probele practice, aplicând 7-9 nuanțe.

La *nivel minim* s-au plasat elevii care au realizat dificil sau n-au îndeplinit probele propuse. Ei au dat răspunsuri incomplete sau incorecte la testarea teoretică. Lucrările practice ale acestor elevi denotă abilități plastice puțin dezvoltate: n-au obținut nuanțe prin amestec de culori, au folosit doar 3-6 nuanțe și culori, au manifestat independență parțială, mai cu seamă la Proba 2.

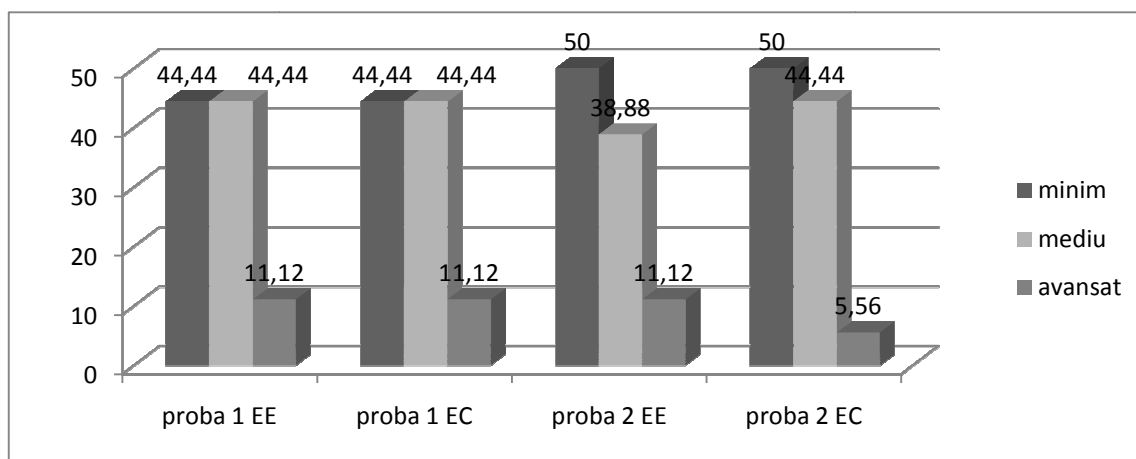

Fig. 4. Datele generalizate ale EC privind competența de creare și reprezentare a culorilor Nivelurile de DSCE claselor primare în baza aplicării *Modelului DSCE* au fost valorificate prin *experimentul de formare* și confirmate prin *experimentul de control*.

Tabelul 5. Programul de formare a sensibilității cromatice la elevii claselor primare din perspectiva luminozității, tonului și saturației culorii

Etapă	Competența/ finalități/curric.	Clasa	Activități		Obiectiv/Faze
			Tema	Subiectul	
I	1.1. Să observe particularitățile punctelor, liniilor, culorilor, formelor din natură, precum și în diverse contexte plastice.	II	Culoarea	Mărul	<i>Coraportarea culorilor la senzațiile gustative.</i> 1.Observarea/reprezentarea particularităților culorii și formei obiectelor reale (mărul). 2.Redarea spontană, exprimată prin culoare, a senzațiilor gustative (gustul mărului).
	1.2. Să identifice culorile primare, binare din reproduceri, planșe didactice, mediul înconjurător.	III	Culorile primare	Curcuburi colorate	<i>Integrarea activă a subiecților în procesul de predare-învățare</i> 1. Formarea cunoștințelor despre culoare. Identificarea culorilor primare, prin activități activ-participative (tehnica de lucru interactiv <i>Triadele</i>) 2. Realizarea lucrărilor individuale bazate pe amestecul culorilor primare.
	1.3. Valorificarea elementelor de limbaj plastic în exprimarea artistico-plastică.	IV	Nuanțe	Paleta fermecată. Dicționarul culorilor	<i>Amestecuri cromatice și acromatice</i> 1. Exersarea obținerii nuanțelor. 2. Structurarea nuanțelor obținute prin amestec.

Etapă	Competența/ finalități/curric.	Clasa	Activități		Obiectiv/Faze
			Tema	Subiectul	
II	2.1. Să obțină puncte, linii, pete, forme, culori utilizând diverse materiale și procedee artistice.	II	Culoarea	Floarea	<i>Coraportarea culorii la senzațiile olfactive</i> 1. Observarea/reprezentarea particularităților culorii și formei obiectelor reale (floare). 2. Exprimarea, prin culoare, a mirosului florii. Tehnica propusă – tehnica la alegere.
	2.2. Să producă pete picturale și decorative prin amestecul culorilor	III	Spectrul culorilor	Istorie din prelungiri	<i>Exersarea memoriei vizuale și antrenarea percepției culorilor</i> 1. Crearea paletelor nuanțelor culorilor de bază prin amestec și denumirea acestora. 2. Desfășurarea jocului „Istorie din prelungiri”, textul de pornire a primului jucător. Exemplu: <i>Culorile joacă un rol important în viața omului. O lume fără culori ar fi...</i>
	2.3. Cunoașterea noțiunilor elementare din domeniul artelor plastice.	IV	Tonul închis-deschis	Fabricanții de culori	<i>Dezvoltarea unei „viziuni detaliate”</i> 1. Familiarizarea cu gradațiile de ton ale culorii. Formarea capacității de reprezentare a culorilor și a nuanțelor fine ale acestora. 2. Exersarea obținerii tonurilor închise și deschise ale culorii. Folosirea procedeelelor netradiționale de amestec.
III	3.1. Să experimenteze în obținerea petelor spontane.	II	Culoarea	Un eveniment trăit	<i>Coraportarea culorii la emoții pozitive și negative</i> 1. Redarea spontană a emoțiilor pozitive a unui eveniment trăit. 2. Redarea spontană a emoțiilor negative a unui eveniment trăit.
	3.2. Să identifice culorile primare, binare pe reproduceri, planșe didactice, mediul înconjurător.	III	Nuanțele culorilor	Scrisoare în imagini	<i>Învățarea prin cooperare</i> 1. Examinarea multilaterală a temei aplicând tehnica „Pălării multicolore”. 2. Familiarizarea elevilor cu semantica culorilor și utilizarea acesteia în crearea expresivității plastice.
	3.3. Să aplice culorile calde și reci în redarea anumitor stări sufletești	IV	Dominanta cromatică	Călătorie în țara culorii preferate	<i>Reprezentarea culorilor și a nuanțelor fine ale acestora</i> 1. Sesizarea culorilor calde și reci și realizarea unei compoziții plastice. 2. Exersarea creării gamelor cromatice.
IV	4.1. Să combine culori pentru obținerea unor expresivități plastice	II	Amestecul culorilor	Soarele și gheața	<i>Coraportarea culorilor la senzațiile termice</i> 1. Redarea spontană a senzațiilor pe care le-au avut copiii în momentul când s-au apropiat de un obiect fierbinte. 2. Redarea spontană a senzațiilor pe care le-au avut copiii în momentul atingerii de un obiect rece.
	4.2. Să obțină expresivități plastice prin diverse procedee de modificare a culorii.	III	Amestecul cromatic și acromatic	Pata de culoare	<i>Reactualizarea reprezentărilor și reproducerea imaginară a culorii.</i> 1. Perceperea și asocierea expresivității plastice prin fuzionarea culorii. 2. Exprimarea prin culoare a subiectului propus.

Etapă	Competența/ finalități/curric.	Clasa	Activități		Obiectiv/Faze
			Tema	Subiectul	
	4.3. Să descrie verbal mesajul artistic al operelor de artă plastică exprimându-și propriile atitudini și emoții estetice.	IV	Analiza cromatică a unei lucrări	Suntem experți Iarna	<i>Dezvoltarea unei „viziuni detaliate”</i> 1. Cercetarea reproducățiilor și deosebirea gamei culorilor reci și calde. 2. Realizarea lucrărilor plastice prin utilizarea culorilor calde, reci și a tehnicilor mixte
V	5.1. Să redea anumite stări ale naturii, folosind culorile și nonculorile.	II	Culori și non-culori	Ziua și noaptea	<i>Examinarea obiectelor în diferite condiții de lumină</i> 1. Redarea spontană a senzațiilor vizuale în momentul lipsei sursei de lumină. 2. Redarea spontană a senzațiilor în momentul perceperii obiectelor cu sursă de lumină.
	5.2. Să experimenteze materiale și tehnici netradiționale în exprimarea plastică.	III	Organiza-rea cromatică a spațiului plastic.	Suntem designeri	<i>Asocierea adecvată a gamei de culori</i> 1. Crearea combinațiilor de culori, a contrastelor și nuanțelor obținute prin amestec de culori. 2. Utilizarea materialelor în creația plastică.
	5.3. Să creeze compoziții picturale cu subiecte inspirate din natură.	IV	Redarea planuri-lor: linie, culoare, mărime, ton.	Primăvara	<i>Remarcarea modificărilor culorilor din natură prin apropiere sau îndepărtare</i> 1. Observări asupra peisajului de primăvară, evidențierea culorilor, planurilor. Cercetarea reproducățiilor. 2. Inițiere în reprezentarea peisajului conform perspectivei aeriene (culoare, linie, mărime și ton).

Etapa formativă s-a desfășurat conform unei metodologii speciale de DSCE (tab. 5) pe parcursul unui an de învățământ, care se include în planul și orarul lecțiilor obligatorii. În acest sens, a fost elaborat un program de formare conform competențelor stabilite de *Curriculumul școlar la EAP (2010)*, folosind literatura de specialitate, ghiduri și manuale, bazat pe interconexiunea proceselor de percepție și reprezentare a culorilor în funcție de însușirile principale ale *sensibilității cromatice (ton, luminozitate, saturație)*, pentru 5 etape de realizare a lecțiilor-bloc, care au avut la bază componentele identificate în *Modelul DSCE*.

Ca rezultat al includerii în programul de formare a sensibilității cromatice prin prisma receptării luminozității, tonului și saturației culorii, elevii din **grupul experimental** au înregistrat o sporire semnificativă a sensibilității cromatice în urma aplicării metodologiei elaborate, ceea ce este certificat de următoarele date (fig. 5).

Proba de *utilizare a nuanțelor de culori în crearea gamei cromatice a unei compoziției plastice* înregistrează rezultate, de asemenea, semnificative prin valoarea de 61,2% pentru nivelul mediu la etapa de control, în comparație cu 44,5% la același nivel la etapa de constatare, aceștia fiind elevi în clasa a III-a (în figura 5 sunt menționați prin linia întreruptă de culoare roșie: clasa a III-a, proba 2, diagnosticare). Elevii eșantionului experimental coboară valoarea

nivelului minim la doar 5,56% la evaluarea realizată la etapa de control, în comparație cu 44,44% (proba 1) și 50% (proba 2) la etapa de constatare a experimentului.

Se observă o creștere semnificativă și pentru subiecții eșantionului experimental selectați în clasa a II-a. Programul de formare pe dimensiunea sensibilizării cromatice a elevilor a demonstrat eficiență la intervalul de un an de studii, înregistrând în clasa a III-a 54,54% pentru nivelul mediu la ambele probe și 36,36% pentru nivelul superior la perceperea și determinarea culorilor în natură și în reproducerile operelor de artă plastică, precum și 40,91% la reprezentarea culorilor din natură, la același nivel. Diferența de rezultate la această etapă și etapa de constatare a experimentului este cea mai evidentă pentru aceiași subiecți la nivelul minim. În acest sens, valorile se micșorează pentru nivelul minim cu 31,81% (de la 40,91% la 9,1%).

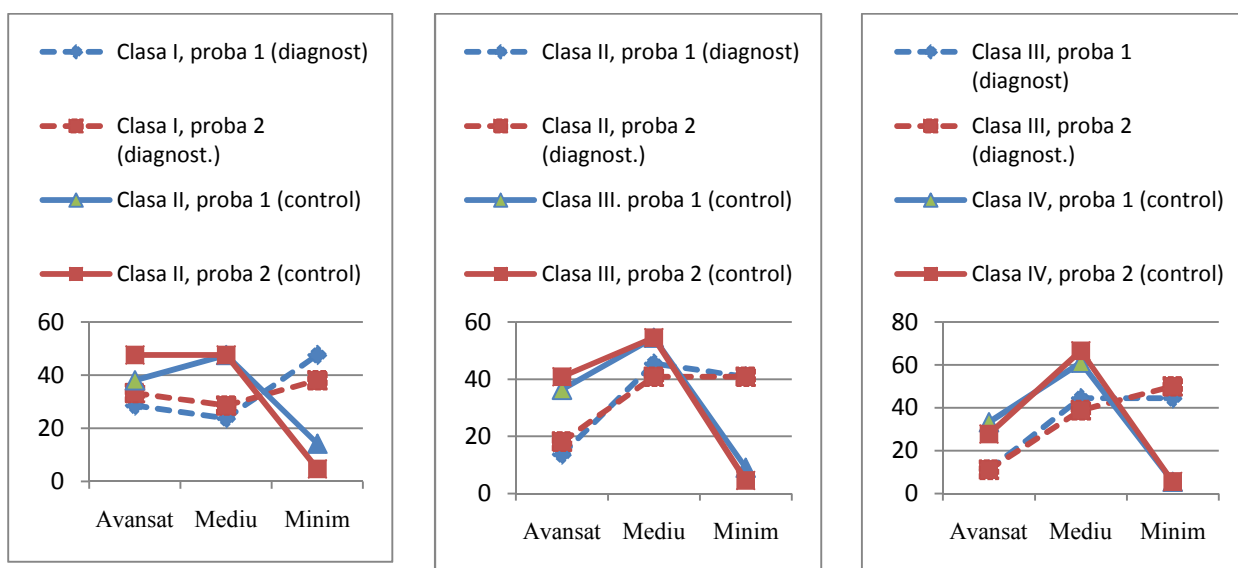

Fig.5. Rezultatele comparative ale eșantionului experimental (diagnosticare-control)

Nivelul avansat constată o creștere de 9,15% pentru deosebirea culorilor în natură și în reproducerile operelor de artă plastică (de la 28,58% la 38,09%) și pentru reprezentarea culorilor din natură cu 14,29% (de la 33,33% la 47,62%) la subiecții eșantionului experimental, elevi din clasa a II-a.

Grupa de control au înregistrat o creștere modestă a sensibilității cromatice (fig. 6).

Dat fiind că acest grup n-a fost implicat în programul de formare pe dimensiunea percepției coloristice, creării și reprezentării luminozității, saturației și tonului, rezultatele prezintă un spor obișnuit pentru programul școlar de formare.

Astfel, în clasa I (II) EC, identificarea culorilor, valorile nivelului avansat au crescut doar cu 5,56% și nivelul mediu s-a majorat cu 11,62%; aceeași creștere este observată și la elevii clasei a II-a la reprezentarea culorilor din natură, rezultatele fiind comparate prin valorile de 33,33% la etapa de constatare și doar de 38,89%, la etapa de control a experimentului. Datele comparative ale grupului de elevi din clasa a II-a (a III-a) EC, proba 1, denotă micșorarea nivelului minim cu 8% (de la 40% la 32%), respectiv creșterea nivelului constituind doar 4%.

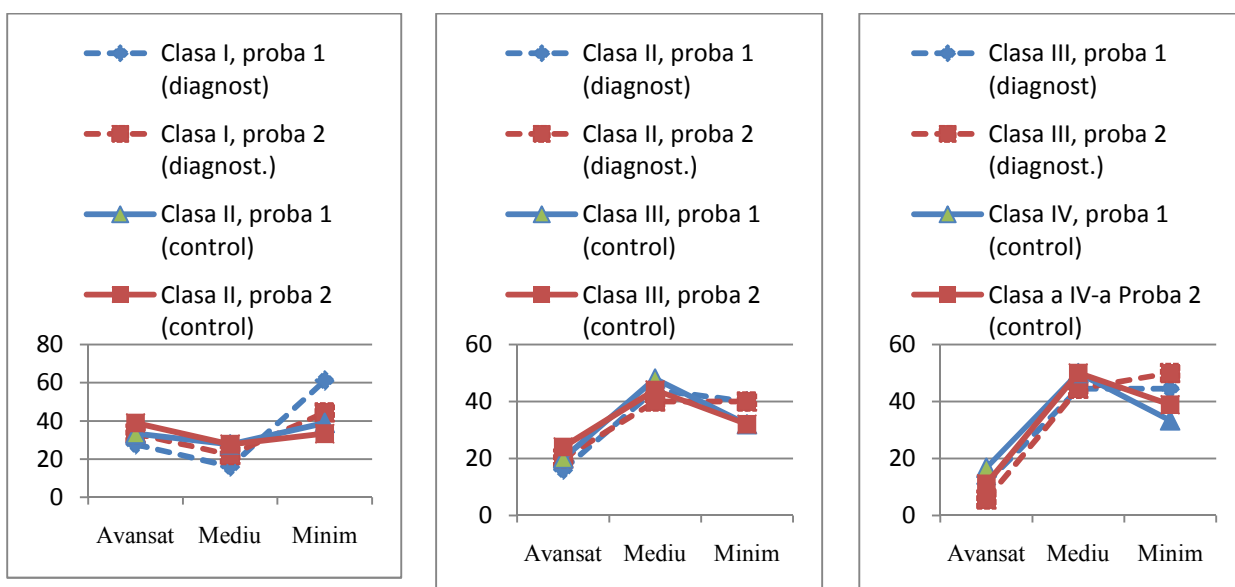

Fig. 6. Rezultatele comparative ale eșantionului de control (diagnosticare-control)

Valorile grupului de elevi din clasa a III-a (a IV-a) ai eșantionului de control la proba 1, indică, de asemenea, o creștere de doar câte 5,56% pentru nivelele mediu și superior. Sporul valoric în direcția evaluată a marcat 2 elevi/ 11,12%: 1 elev a progresat de la nivelul mediu la nivelul avansat și 1 elev – de la nivelul minim la cel mediu.

Elevii eșantionului experimental, în comparație cu elevii eșantionului de control, demonstrează diferențe semnificative constatate la etapa de control a experimentului privind nivelul de dezvoltare a sensibilității cromatice, acesta fiind rezultatul instruirii experimentale conform metodologiei elaborate.

Reprezentarea grafică a acestor rezultate face evidentă diferența rezultatelor eșantionului experimental (culoarea roșie) și eșantionului de control (culoarea albastră) la etapa de control a experimentului. Cele mai considerabile deosebiri de valori sunt înregistrate de elevii clasei a II-a la nivelul mediu pentru ambele probe: valorile nivelului mediu, atât la proba 1, cât și la proba 2 s-au majorat în EE la 47,62% , în EC – la 27,78%, diferența constituind 19,84% mai mare în grupul EE.

Astfel, la etapa de control, în clasa a II-a EE și în clasa a II-a EC s-au atestat următoarele date comparative:

- valorile nivelului minim la proba 1 s-a micșorat în EE la 14,29%, în EC – la 38,89%, diferența constituind 24,6 %; la proba 2 la nivelul minim s-a redus în EE la 4,76%, în EC – la 33,33% diferența alcătuind 28,57%.

- valorile nivelului avansat au crescut la proba 1 în EE la 38,09%, în EC la 33,33% diferența constituind 4,76%; la proba 2 nivelului avansat a crescut în EE la 47,62%, în EC – la 38,89%.

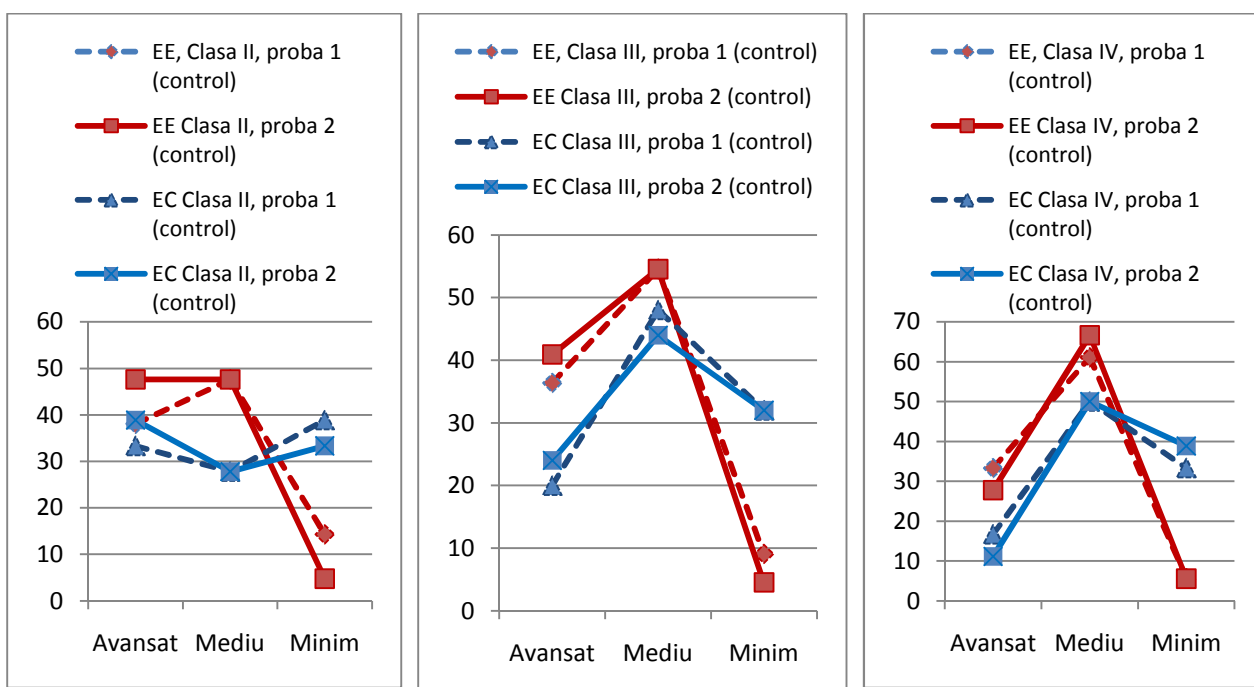

Fig. 7. Datele comparative ale eșantionului experimental și de control (etapa validare)

Un progres în direcția evaluată au marcat în EE 7 elevi/33,33%: 2 elevi au progresat de la nivelul mediu la nivelul avansat și 5 elevi – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2-7 elevi/33,33%: 3 elevi au progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 4 elevi – de la nivelul minim la cel mediu.

În EC, progresul constituie 4 elevi/22,22%: 2 elevi au progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 2 elevi – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2 – 2 elevi/11,12%: 1 elev a progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 1 elev – de la nivelul minim la cel mediu.

La etapa de control în clasa a III-a EE și în clasa a III-a EC, vom menționa următoarele date comparative:

- valorile nivelului minim la proba 1 s-au redus în EE la 9,1%, în EC – la 32%, diferența constituind 22,9%; la proba 2 în EE – la 4,55%, în EC – la 32% diferența constituind 27,45%.

- valorile nivelului mediu atât la proba 1, cât și la proba 2 s-au majorat în EE la 54,54%, în EC – la 48% (proba 1) și 44% (proba 2), diferența constituind 6,54% la proba 1 și 10,54% la proba 2, fiind mai mare în grupul EE;

- valorile nivelului avansat au crescut la proba 1 în EE la 36,36%, în EC – la 20% diferența constituind 16,36%; la proba 2 nivelul avansat a crescut în EE la 40,91%, în EC – la 24%, diferența constituind 16,91%.

Un progres în direcția evaluată au marcat în EE 7 elevi/33,33%: 5 elevi au progresat de la nivelul mediu la nivelul avansat și 2 elevi – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2 –

8 elevi/36,36%: 5 elevi au progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 3 elevi – de la nivelul minim la cel mediu.

În EC progresul constituie 2 elevi/8%: 1 elev a progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 1 elev – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2 – 2 elevi/8%: 1 elev a progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 1 elev a progresat de la nivelul minim la cel mediu.

La etapa de control, în clasa a IV-a EE și în clasa a IV-a EC vom menționa următoarele date comparative:

- valorile nivelului minim la proba 1 s-au redus în EE la 5,56%, în EC – la 33,33%, diferența constituind 27,77 %; la proba 2, în EE – la 5,56%, în EC – la 38,88% diferența constituind 33,32%.

- valorile nivelului mediu la proba 1 constituie în EE 61,11%, în EC – 50%, diferența constituind de 11,11%; la proba 2 constituie în EE 66,66%, în EC – 50% diferența constituind de 16,66%;

- valorile nivelului avansat au crescut la proba 1 în EE la 33,33%, în EC – la 16,67% diferența constituind 16,66%; la proba 2 nivelul avansat a crescut în EE la 27,78%, în EC – la 11,12%, diferența constituind 16,66%.

Un progres în direcția evaluată au marcat în EE 7 elevi/38,88%: 4 elevi au progresat de la nivelul mediu la nivelul avansat și 3 elevi – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2 – 8 elevi/44,44%: 3 elevi au progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 5 elevi – de la nivelul minim la cel mediu.

În EC, progresul constituie 2 elevi/11,12%: 1 elev a progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 1 elev – de la nivelul minim la cel mediu (proba 1); proba 2 – 2 elevi/11,12%: 1 elev a progresat de la nivel mediu la nivelul avansat și 1 elev – de la nivelul minim la cel mediu.

În concluzie, *experimentul pedagogic a confirmat eficiența modelului pedagogic*, potrivit căruia metodologia predării/învățării gamelor cromatice în clasele primare în scopul dezvoltării sensibilității cromatice, trebuie să se bazeze pe principiile EAP și pe nivelurile deja formate ale competențelor de percepție/creare a gamelor cromatice, însușirea teoretică fiind însoțită de exersări și experimentări practice.

La etapa de formare a experimentului s-au dovedit a fi eficiente în instruire următoarele metode/procedee/tehnici/forme: examinarea particularităților de creare a gamei cromatice și analiza procedeelelor de creare a ei; activizarea reprezentărilor formate la elevi despre culori și posibilitățile de creare a acestora; crearea situațiilor de cercetare, documentare pentru orientarea elevilor în posibilitățile de identificare și creare a dominantei de culoare; exersarea practică a obținerii nuanțelor și a gamei cromatice; memorizarea denumirilor de nuanță.

Metodologia de predare-învățare a gamelor cromatice în clasele primare, aplicată în scopul dezvoltării sensibilității cromatice a elevilor, necesită o coeziune a condițiilor didactice, propuse pentru realizarea acestui proces, cunoașterea profundă a teoriei în acest domeniu și a condițiilor de manifestare a creativității plastice bazate pe tehnici și metode de lucru moderne.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

Cercetarea realizată și descrisă în teza de doctorat a atins obiectivele generale stabilite, rezolvând, astfel, o **problemă științifică importantă soluționată în prezenta cercetare** o constituie fundamentarea, argumentarea și proiectarea Modelului de dezvoltare a sensibilității cromatice la elevii claselor I – IV și elaborarea indicatorilor de performanță privind perceperea și crearea culorilor la vârsta școlară mică.

Rezultatele obținute, care reprezintă aportul cercetării în dezvoltarea teoriei și metodologiei educației artistico-plastice a elevilor din clasele primare, sunt sintetizate de următoarele concluzii generale și recomandări practice:

1. DSCE din clasele primare este determinată de câțiva factori de bază:

- natura fizico-fiziologică a culorilor;
- gradul de dezvoltare a mecanismelor receptării artistice, în general, a receptării artistico-plastice, în special, și a percepției cromatice, în particular;
- conceptul și metodologia de educație artistico-plastică aplicate;
- potențialul educativ al familiei;
- profesionalismul cadrelor didactice care realizează activitatea de EAP a elevilor.

Toți factorii indicați au evoluat istoric, în special, în domeniile fizic, fiziologic, psihologic și pedagogic, menționi cu privire la natura culorilor, a valorii lor și a percepției cromatice fiind atestate din antichitate și până în zilele noastre, când fenomenele percepției-producerii/creației artistico-plastice au început a fi examinate epistemic ca fenomene ale cunoașterii artistic-estetice [3, 4].

2.Reperetele teoretico-metodologice ale DSCE din clasele primare se determină din trei perspective: fiziologică, psihologică, pedagogică. Culorile sunt caracteristici complexe ale corpurilor și fenomenelor, deci și abordarea lor trebuie să fie complexă. Din perspectiva fizicii și a fiziologiei sunt stabilite natura culorilor și legile fizice de percepție a lor. Astfel, culorile își descoperă calitatea de însușiri fizice, care exercită modificări în fiziologia omului (receptorului), provocându-i senzații complexe diverse [5].

Aportul științei psihologice în coloristică rezidă în deplasarea accentului de pe caracteristicile fizice și axiologice pe procesul de percepție a acestora. Abordate psihologic, culorile se manifestă ca rezultate ale acțiunii unor mecanisme psihice, care declanșează

complexe de senzații, a căror valoare este în funcție de nivelul de dezvoltare a mecanismelor psihice și de trăsăturile de personalitate ale receptorului (abordare pedagogică).

Cercetările pedagogice ale culorilor au descoperit natura lor complexă, obiectiv-subiectivă: culorile sunt calități ale obiectelor materiale, care provoacă receptorilor anumite senzații, și calități ale receptorilor înșiși, care se deosebesc prin nivelul de dezvoltare a mecanismelor percepției cromatice, în special, a percepției în particular și prin nivelul de cultură generală și artistică, în general.

3. Reperete teoretice *stabilite* pentru DSCE au fundamentat un *Model de DSCE*, care se constituie ca sistem educativ prin componentele sale: *conceptuală* (epistemologia DSCE – idei, concept, principii, teorii, paradigme), *teleologică* (scop, obiective, finalități), *conținutală* (unitățile de conținut ale EAP), *metodologică* (metode-procedee-tehnici-forme), *factorială* (subiecții care pun în aplicare modelul: educatorul/învățătorul/profesorul și educatul/elevul).

Componenta metodologică a Modelului de DSCE din clasele primare include:

- principiile artei și proprietățile fizico-fiziologice ale culorilor;
- principiile percepției cromatice generale, caracteristicile pragurilor (nivelurilor) sensibilității cromatice, parametrii/criteriile percepției cromatice a elevilor de vârstă școlară mică;
- caracteristicile metodelor-procedee-tehnicilor-formelor-mijloacelor specifice de observare-percepție-producere/creație artistico-plastică, în general, ale percepției cromatice la vârsta școlară mică, în special – pe de o parte, și cele selectate-combinate de cadrul didactic (educator-învățător-profesor) în dezvoltarea sensibilității cromatice a elevilor – pe de altă parte.

Nivelul general de dezvoltare senzorială la vârsta școlară mică depinde de nivelul formării percepțiilor cromatice, vârsta școlară mică fiind și cea mai favorabilă dezvoltării senzoriale, deci și a sensibilității cromatice. La majoritatea elevilor claselor primare, aparatul senzorial este suficient de dezvoltat și asigură percepția corectă a culorilor ca etalon (culori calde-rece; nuanțe, ton) și concepție, confuziile în deosebirea culorilor la această vârstă fiind legate de particularitățile individuale înnăscute ale aparatului senzorial, de neatenție, neînțelegerea sarcinii de rezolvat, de experiența modestă de creație și percepție artistico-plastică, de dezvoltarea insuficientă a percepției culorilor [34, 35, 36].

4. Activitățile de educație artistico-plastică desfășurate experimental conform *Modelului DSCE* le-au dezvoltat copiilor *sensibilitatea cromatică* pe dimensiunile luminozității, tonului și saturației, precum și capacitatea de a asocia culoarea cu fenomene ale propriului univers. *Sensibilitatea cromatică* dezvoltată asigură achiziționarea unui limbaj artistico-plastic aferent activității la vârsta dată, o comunicare mai bună, general-culturală și artistico-plastică, producerea unor lucrări proprii de artă plastică mai valoroase, precum și îmbogățirea propriului

univers cu valori afective (emoții, sentimente, stări afective), cognitive și comportamentale (competențe), integrându-se armonios prin competențele specifice disciplinei EAP.

Pentru măsurarea achizițiilor elevilor în dezvoltarea sensibilității cromatice a fost proiectată o metodologie de evaluare, care a inclus metode tradiționale, cât și complementare, adaptate la specificul EAP și particularitățile de vârstă a elevilor. În rezultatul aplicării metodologiei de evaluare a DSCE, s-au stabilit trei niveluri convenționale de DSCE claselor primare, în raport cu caracteristicile etalon și cele conceptuale ale activității artistico-plastice la clasele primare.

5. Aplicarea experimentală a *Modelului DSCE* a demonstrat că pentru o dezvoltare eficientă a sensibilității cromatice este necesar să se acționeze pe dimensiunile luminozității, tonului și saturației [44, 45], având ca bază:

- principiul unității proceselor de observare-percepere-producere/creație a operelor de artă plastică de către elevi;

- observarea fenomenelor, culorilor și nuanțelor acestora în natură, în mediul vital și uman-social, în operele de artă plastică și raportarea observărilor la propriile experiențe de cunoaștere artistico-plastică, la propriul univers intim;

- formarea capacității de percepere a culorilor și corectarea/depășirea eșecurilor provocate de particularitățile individuale și psihologice ale percepției;

- formarea capacității de reprezentare a culorilor și a nuanțelor fine ale acestora;

- dezvoltarea unei viziuni artistico-plastice detaliate asupra fenomenelor observate/produse de către elevi, care constă în evidențierea și diferențierea gradațiilor fine ale nuanțelor de culori.

Recomandări practice. Recomandăm concepătorilor de curriculum, autorilor de manuale, cadrelor didactice universitare formatoare și cadrelor didactice din învățământul primar să proiecteze și să realizeze procesul DSCE din clasele primare, având ca bază:

1. Caracteristicile fizico-fiziologice ale culorilor, ale observării-percepției-produserii/creației cromatice la vârsta școlară mică.

2. Nivelurile de dezvoltare senzorială generală și specifică cromatică pe dimensiunile luminozității, tonului și saturației a elevilor în clasele primare.

3. Pragurile DSCE și cauzele eșecurilor acesteia la elevii claselor primare.

4. Specificitatea metodologiei de DSCE de vârstă școlară mică, validată din perspectiva luminozității, tonului și saturației, pe care o vor integra în metodologia generală a educației artistico-plastice a copiilor.

5. Principiile unității factorilor conținutali ai EAP – frumosul naturii, societății umane și operelor de artă plastică, și ai activității artistico-plastice a elevilor – observarea-percepția-producerea/creația frumosului în natură, viață și în operele de artă plastică, proprii și receptate.

Bibliografie

1. Arbuz-Spatari O. Repere teoretice ale limbajului plastic în procesul dezvoltării creativității artistice. În: *Analele științifice ale doctoranzilor UPSC*, Vol. VII, P. I, 2008, p. 74-83.
2. Arnheim R. *Arta și percepția vizuală: o psihologie a văzului creator*. Iași: Polirom, 2011, 504 p.
3. Blaja A. Valențele formative ale culorilor în educația plastică a preșcolarilor. În: *Perspective și tendințe moderne în educația și instruirea copiilor din grupele pregătitoare (5-7 ani)*. Vol. I. Chișinău: IȘE, 2000. p.106-109.
4. Blaja A. Specificul dezvoltării sensibilității copiilor în cadrul învățământului artistic. În: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului*. Ch., 2002. p. 150-155.
5. Blaja A. Variabile ale potențialului expresiv al culorii. În: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2004. p.339-343.
6. Cosmovici A. *Psihologia generală*. Iași: Polirom, 1996, 253 p.
7. *Concepția dezvoltării învățământului*. În: *Monitorul oficial*, 27 martie 1995, 16 p.
8. Constantin P. *Să vorbim despre culori*. București: Editura Ion Creangă, 1986.
9. Crotti E. *Desenele copilului tău – interpretări psihologice*. București: Litera internațional, 2010, 224 p.
10. Enăchescu E. *Repere psihologice în cunoașterea și descoperirea elevului*. București: Aramis, 2009, 224 p.
11. Daghi I. *Arta plastică în școală*. Chișinău, 1998, 117 p.
12. Gagim I. *Știința și arta educației muzicale*. Chișinău: Arc, 1996, 222 p.
13. Golu M. *Bazele psihologiei generale*. București: Editura Universitară, 2005, 711 p.
14. Hubenco T. *Arta plastică în clasele primare. Ghid metod.* Chișinău: Prut Internațional, 2000, 80p.
15. Ilioiaia M. *Metodica predării desenului în clasele 1-4*. București: EDP, 1981, 118 p.
16. Jauss H.-R. *Experiența estetică și hermeneutica literară*. București: Univers, 1983, 500 p.
17. Marinescu M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: EDP, 2009, 208 p.
18. Mukarovsky J. *Studii de estetică*. București: Univers, 1974, 466 (+LI) p.
19. Mureșan P. *Culoarea în viața noastră*. București: Ceres, 1988, 295 p.
20. Harwood R., Miller S. ș. a. *Psihologia copilului*. Iași: Polirom, 2010, 960 p.
21. Parfene C. *Literatura în școală*. Iași: Ed. Universității *Al.I.Cuza*, 1997, 289 p.
22. Pâslaru VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Museum, 2001, 212 p.
23. Pâslaru VI. *Principiul pozitiv al educației*. Chișinău: Civitas, 2003. 312 p.
24. Piaget J. *Reprezentarea lumii la copil*. Chișinău: Cartier, 2005, 416 p.
25. Radu C. *Arta și convenție*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, 292 p.
26. Robu M. Unele aspecte ale dezvoltării percepției în contextul studiului culorii. În: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului*. Chișinău: 1999, p.16.
27. Simac A., Răcilă L. Particularități în modernizarea învățământului artistic superior. În: *Revista de științe socioumane*, 2009, nr. 1 (11), p. 71-74
28. Spînu C. *Bazele modelării artistice. Manual universitar*. Ch.: Tehnica-INFO, 2001, 120 p.
29. Starmer A. *Ghidul culorilor*. București: Litera Internațional, 2009, 251 p.
30. Șchiopu U., Verza E. *Psihologia vârstelor: Ciclurile vieții* București: EDP, RA, 1995, 480 p.
31. Șușală I. *Estetica și psihopedagogia artelor plastice*. București: Sigma, 2000, 240 p.
32. Țâgulea I. *Tehnologia educației artistico-plastice*. Chișinău: [s. n.], 2001, 206 p.
33. Vozian L. Incidența repertoriilor de semne în procesul estetic comunicativ. În: *Revista de științe socioumane*, 2008, nr 3, p.75-80.
34. Vitcovschi A. Sensibilitatea cromatică ca problemă a percepției-producerii-interpretării artistice. *Revista de Științe Socioumane*. 2011, nr.3 (19), p.110-116.
35. Vitcovschi A. *Exercițiul – metoda eficientă în predarea artelor plastice*. În: *Pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice în domeniul învățământului preșcolar și primar*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2008, p.193-194.
36. Vitcovschi A. *Aspecte metodologice de sensibilizare cromatică a copiilor de vârstă școlară mică*. În: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului*. Chișinău, 2010. p.326-331

37. Vitcovschii A. Repere metodologice pentru dezvoltarea sensibilității cromatice la elevii claselor primare. În: Pledoare pentru educație – cheia creativității și inovării. Chișinău: IȘE, 2011. p.49-51
38. Vitcovschii-Blaja A. Pragurile sensibilității cromatice și preferințele cromatice ale elevilor claselor primare. În: Rev. Studia Universitatis, 2011, nr. 9 (49), pp.
39. Vigotschi L.S. Psihologia artei. București: Univers, 1973, 362 p.
40. Алексеев С.С. О цвете и красках. Москва: Искусство, 1964, 52 p.
41. Беда Г. Основы изобразительной грамоты. Москва: Просвещение, 1988, 144 с.
42. Буров А.И., Квятковский Е.В. Проблемы эстетического развития личности школьника. М.: Педагогика, 1987. 96 p.
43. Венгер Л. Воспитание сенсорной культуры ребенка. Москва: Просвещение, 1988, 144 с.
44. Витковский А.Е., Симак А.И. Методологические аспекты по развитию цветоочувствительности детей младшего школьного возраста. În: Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Виницій Гос. Пед. Унив. им.М.Коцюбинского, Вінниця, 2012, p.183-192.
45. Витковский А.Е., Симак А.И. Компетентностный подход учителей к работе с учениками по развитию чувствительности к цвету. În: Сучасні інформац. техн. та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. 27 вип. Виницій Гос. Пед. Унив. им. М. Коцюбинского, Київ-Вінниця, 2011, p. 49-53.
46. Витковский А.Е. Развитие цветоощущения детей младшего школьного возраста в процессе восприятия художественных произведений и репродукций. În: Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти, 8 вип. Виницій Гос. Пед. Унив. им. М. Коцюбинского, Київ-Вінниця, 2011, p. 536-539.
47. Волков Н. Цвет в живописи. Москва: Искусство, 1985, 126 с.
48. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. Москва: ИНГОР, 1996, 544 с.
49. Запорожец А. Восприятие и действие. Москва: Просвещение, 1967, 365 с.
50. Зинченко В.П. Восприятие и действие. Автореф. докт.дисс. Москва, 1966, 46 с.
51. Игнatieв Е. Восприятие и воспроизведение цвета детьми школьного возраста при обучении рисованию. În: Rev. Вопросы психологии, 1957, №1, с. 45-52.
52. Казакова Т. Изобразительная деятельность младших школьников. Москва: Педагогика, 1980, 160 с.
53. Комарова Т.С., Сакулина Н.П., Халезова Н.Б. и др. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию. Москва: Просвещение, 1991, 255 с.
54. Кубышкина Э.И. Проблемы цвета в изобразительном творчестве школьников 1-6 классов общеобразовательной школы. Автореф. дисс. канд. пед. наук. Москва, 1980. 16 с.
55. Кудина Г.Н., Мелик-Пашаев А.А., Новлянская З.Н. Как развивать художественное восприятие у школьников. Москва: Знание, 1988. 80 с.
56. Кузин В. Психология. Москва: Агар, 1999, 303 с.
57. Лихачев Б.Т., Квятковский Е.В. Сущность, принципы и система эстетического воспитания учащихся общеобразовательной школы. Науч.-теор. концепция исслед. НИИ художественного воспитания АПН СССР. În: Советская педагогика, №7, 1980, с. 27-37.
58. Мухина С.В., Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. Москва: Педагогика, 1981, 240 с.
59. Рубинштейн С.А. Принципы и пути развития психологии. Москва: Изд-во АН СССР, 1959, 351 с.
60. Флерина Е.А. Изобразительное творчество детей дошкольного возраста. Москва: Учпедгиз, 1956, 160 с.
61. Теплов Б. Психологические вопросы художественного воспитания. În: Известия АПН, 1987, № 11, с. 7-26

ADNOTARE
Blaja-Vitcovschii Ala
Dezvoltarea sensibilității cromatice la elevii claselor primare,
teza de doctor în pedagogie, Chișinău, 2012

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 225 de surse, 21 de anexe, 149 de pagini text de bază, 21 de figuri, 23 de tabele.

Rezultatele obținute sunt *publicate* în 11 lucrări științifice și didactic-metodice.

Termenii-cheie: culoare, educație artistico-plastică, metodologia percepției cromatice, receptare, percepție, sensibilitate cromatică, semnificația culorilor.

Cercetarea este consacrată metodologiei educației artistico-plastice a elevilor mici.

Scopul cercetării: Sistematizarea și validarea experimentală a unor metodologii specifice de dezvoltare la elevii claselor primare a sensibilității cromatice.

Obiectivele generale ale cercetării: descrierea în plan istoric a conceptelor de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor; stabilirea reperelor teoretico-metodologice de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor claselor primare; stabilirea gradului de sensibilizare cromatică a elevilor claselor primare; elaborarea unei metodologii specifice dezvoltării sensibilității cromatice la elevii claselor primare; elaborarea criteriilor de evaluare a sensibilității cromatice a elevilor claselor primare; validarea prin experiment a metodologiei de sensibilizare cromatică a elevilor claselor primare; elaborarea concluziilor generale și recomandărilor metodologice de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor claselor primare.

Problema științifică importantă soluționată în prezenta cercetare constituie fundamentarea, argumentarea și proiectarea Modelului de dezvoltare a sensibilității cromatice la elevii claselor I – IV și elaborarea indicatorilor de performanță privind perceperea și crearea culorilor la vârsta școlară mică.

Inovația științifică și valoarea teoretică a cercetării constă în sistematizarea ideilor, conceptelor și principiilor de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor; stabilirea criteriilor de evaluare a sensibilității cromatice a elevilor.

Valoarea practică a cercetării este dată de stabilirea gradului de sensibilitate cromatică a elevilor claselor primare; metodologia specifică de dezvoltare a sensibilității cromatice a elevilor; recomandările practice de dezvoltare la elevii claselor primare a sensibilității cromatice.

Rezultatele cercetării au fost *aprobate* și *implementate* prin 9 comunicări la foruri științifice și 11 publicații științifice și didactic-metodice, prin activitatea didactică a doctorandei la UPS „Ion Creangă” din mun. Chișinău.

АННОТАЦИЯ

Блажа-Витковский Алла

Развитие цветочувствительности младших школьников,

диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук,
Кишинэу, 2012.

Структура диссертации: введение, 3 главы, выводы и рекомендации, 223 библиографических источников, 149 страниц основного текста, 21 фигур, 23 таблицы.

Результаты опубликованы в 11 научных и методических работах.

Ключевые термины: цвет, художественно-пластическое обучение, методика восприятия цвета, прием, восприятие, чувствительность, цветочувствительность, значение цветов.

Исследование посвящено методологии художественно-пластическому обучению младших школьников.

Цель исследования: систематизация и экспериментальная проверка некоторых специфических методологий развития цветочувствительности у младших школьников.

Основные цели исследования: описание, в историческом плане, развития цветочувствительности у младших школьников, установка теоретико-методологических ориентиров развития цветочувствительности у младших школьников; определение степени цветочувствительности у младших школьников; разработка специфических методологий развития цветочувствительности у младших школьников; разработка критериев оценки цветочувствительности у младших школьников; экспериментальная проверка методологий развития цветочувствительности у младших школьников; разработка методологических рекомендаций развития цветочувствительности у младших школьников.

Научная проблема, решенная в рамках исследования состоит в обосновании, аргументации и проекции Модели развития цветочувствительности учеников I-IV классов и разработке параметров восприятия и воспроизведения цвета.

Научная инновация и теоретическое значение исследования состоят в систематизации идей, концепций и принципов развития цветочувствительности у младших школьников; установление критериев оценки цветочувствительности школьников.

Практическое значение исследования выражается в определении степени развития цветочувствительности у младших школьников; в разработке специфических методологий развития цветочувствительности у младших школьников; в практических рекомендациях развития цветочувствительности у младших школьников.

Результаты исследования были *утверждены и реализованы* посредством 9 сообщений на научных форумах и 11 научных статей, преподавание в КГПУ им. И. Крянгэ.

ANNOTATION
Blaja-Vitcovschii Ala
The development of chromatic sensitivity to primary school pupils
Doctoral thesis in pedagogy, Chişinău, 2012.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 225 sources of bibliography, 21 appendices, 149 pages of text, 21 figures, 23 tables.

The results of research are published in nine scientific works and methodological articles.

Key terms: colour, the artistic education, the methodology of chromatic perception, perception, chromatic sensibility, signification of colours.

The research is dedicated to methodology of artistic education of primary school pupils.

The purpose of research: systematization and experimental validation of specific methodology in developing chromatic sensitivity to primary school pupils.

The problem / issue of research: The contradiction between the subjective-objective necessity of developing the chromatic sensitivity to primary school pupils and the practice of application a methodology that does not comply with principles of artistic-plastic education.

General objectives of research: historical description of the research process of chromatic sensitivity of pupils, to establish the reference point of theoretical and methodological development of chromatic sensitivity to small pupils, to establish the degree of chromatic sensitivity to pupils; to work out a specific methodology of developing the chromatic sensitivity; to establish criteria for assessing the chromatic sensitivity of pupils; to validate through experiment the methodology of chromatic sensitivity of pupils; to establish general conclusions and recommendations in point of developing chromatic sensitivity of pupils from primary school.

Scientific innovation and the theoretical value of research consist in collecting ideas, concepts and principles of developing chromatic sensitivity; establishment criteria for evaluation of pupils chromatic sensitivity; grounding the role of spontaneous creation in the development of chromatic sensitivity to primary school pupils.

Practical value of the research is given by establishment of the chromatic sensitivity of pupils; the specific methodology for the development of chromatic sensitivity of pupils; practical recommendations in developing chromatic sensitivity to pupils from primary school.

The research result have been approved and implemented through nine communications at scientific forums and eleven scientific works and methodological articles, through the teaching activity of doctoral student.

BLAJA-VITCOVSCHII ALA
DEZVOLTAREA SENSIBILITĂȚII CROMATICE
LA ELEVII CLASELOR PRIMARE
Specialitatea 13.00.02 – Teoria și metodologia instruirii (educația artistico-plastică)
Autoreferat al tezei de doctor în pedagogie

Aprobat spre tipar: data
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar:

Formatul hârtiei 60×84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr.